

Навроцький Я. Ф.

*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник відділу інвестиційного
та матеріально-технічного забезпечення*

Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»

м. Київ, Україна

Петров В. М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державного біотехнологічного університету*

м. Харків, Україна

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-290-9-14>

РИНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ ДЛЯ РОСЛИННИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯ ЇЇ ЗАКІНЧЕННЯ

До початку війни ринок сільськогосподарської техніки України був насичений самою різноманітною технікою, вітчизняною та іноземною, що відповідала вимогам покупців залежно від технологій виробництва сільськогосподарської продукції, фінансового стану господарства, якості тощо.

В сучасному сільському господарстві країни значною мірою, оновлення машино-тракторного парку здійснюється за рахунок іноземної техніки, питома вага якої подекуди складає від 70 до 90 %, насамперед на ринку тракторів.

Через початок повномасштабної війни 24 лютого 2022 року, блокування морських портів, економічну кризу в країні ситуація із забезпеченням сільськогосподарських товаровиробників технікою значно погіршилася. Значна частина вітчизняних підприємств – виробників техніки була зруйнована, залишилася на окупованій території або знаходиться у прифронтовій зоні, що значно скоротило обсяги надходження української техніки на ринок. Так, наприклад, Харківський тракторний завод, найпотужніший в Україні виробник широкої лінійки тракторів, повністю знищено [1]. Єдиний завод з виробництва зернових комбайнів (крім того виробництво кормозбиральної техніки) Херсонський машинобудівний завод зазнав значних

руйнувань. Бердянський завод з виробництва жаток “JOHN GREAVES” залишилися в зоні окупації, місто Оріхів, де знаходиться підприємство “Оріхівсільмаш” з виробництва ґрунтообробної техніки, розкидачів, причепів та ін. знаходиться під постійними обстрілами. Тому, цілком можна спрогнозувати помітне скорочення сегменту вітчизняної техніки, що справить негативний вплив на матеріально-технічне забезпечення, у першу чергу, малих та середніх господарств, оновлення парку техніки яких сповільниться і може призвести до втрат врожаю.

В структурі імпорту також спостерігаються негативні тенденції. По перше: імпорт техніки значно скоротився, адже частина територій на півдні та сході окупована або знаходиться в зоні бойових дій, що призвело до скорочення попиту на техніку взагалі, зокрема на імпорту. По-друге: в імпорті зросла частка вживаної техніки та більш дешевої і менш якісної техніки через падіння внутрішніх цін на експорт орієнтовану сільськогосподарську продукцію, розрив логістичних ланцюгів, значне подорожчання енергоносіїв та інфляційні процеси, що призвело до зниження ефективності аграрного виробництва, а отже і обмеження можливості купівлі дорогих і високотехнологічних машин. По-третє: відбулося зростання цін на якісну та продуктивну техніку провідних світових виробників через інфляцію, збільшення цін на енергетичні ресурси та зростання логістичних витрат.

Обсяги імпорту тракторів з січня по жовтень поточного року склали \$ 628,2 млн, з них сільськогосподарських \$ 415,9 млн, що лише на -3,7 % та -9,3 % менше ніж за аналогічний період 2021 року (\$ 652,4 млн та \$ 458,3 млн) відповідно (табл. 1).

Обсяги імпорту тракторів за 10 місяців 2022 року перевищують щорічні обсяги аналогічного періоду 2016–2020 років, а сільськогосподарських тракторів – 2016, 2018–2020 років. Імпорт машин для підготовки або оброблення ґрунту за цей же період 2022 року скоротився на 47,5 % (з \$ 314,1 млн до \$ 164,8 млн США). Імпорт машин або механізмів для збирання, обмолоту сільськогосподарських культур скоротився на 36,5 %: з \$ 418,2 млн до \$ 265,7 млн. Ці показники значно нижчі показників 2021 року.

Деталізація показників імпорту техніки підтверджує тенденцію до його скорочення яку у кількісному, так і у вартісному виразі. За січень-жовтень 2022 року порівняно з аналогічним періодом 2021 року імпорт тракторів скоротився на 45,2 % у кількісному виразі (з 24849 одиниць до 13608 одиниць) та на 41,8 % у вартісному виразі (з 457,5 млн дол. США до 266,3 млн дол. США), зазначив науковець. Найбільше падіння

відбулося в категорії тракторів потужністю 37–75 кВт –58,5 % та 53,2 % відповідно, а також в категорії тракторів потужністю 75–130 кВт – 50,0 % та 44,7 % відповідно. Найменше скорочення імпорту тракторів відбулося в категорії потужністю 18–37 кВт – 28,2 % та 14,7 % відповідно. Найбільше зросла середня митна вартість трактора в категорії потужністю 18–37 кВт – з 4,9 тис. дол. США до 5,9 тис. дол. США (+18,8 %) Крім того, відбулося помітне зростання цін у категоріях тракторів потужністю 37–75 кВт – з 14,9 тис. дол. США до 16,8 тис. дол. США (+12,8 %), а також в категорії 75–13 кВт – з 33,0 тис. дол. США до 36,4 тис. дол. США (+10,5 %).

Таблиця 1

**Обсяг імпорту сільськогосподарської техніки
за 10 місяців 2017, 2020–2022 років**

Найменування позиції товару за УКТЗЕД	РОКИ								
	2017		2020		2021		2022		
	млн дол. США	+/- до 2016, %	млн дол. США	+/- до 2019, %	млн дол. США	+/- до 2020, %	млн дол. США	+/- до 2021, %	+/- до 2017, %
Машини та обладнання для підготовки або оброблення ґрунту	294,5	36	207,8	-4,3	314,1	51,2	164,8	-47,5	-44
Машини або механізми для збирання, обмолоту с.г. культур	458,8	24,7	235,3	-11,2	418,2	77,7	265,7	-36,5	-42,1
Трактори, всього	621,3	46,3	425,1	-20	652,4	53,5	628,2	-3,7	1,1
С.г. трактори*	434	34,8	257,9	-16,3	458,3	77,7	415,9	-9,3	-4,2

*2022 рік – розрахунково

Джерело: сформовано автором за даними Державної митної служби України [2]

При цьому частка вживаної техніки в категорії тракторів потужністю 75-130 кВт зросла з 6,4 % до 8,3 %, а в категорії понад 130 кВт – з 17,2 % до 20,8 %.

Кількість ввезених в Україну зернозбиральних комбайнів скоротилася на 24,3 % – з 2568 одиниць у січні-жовтні 2021 року до 1943 одиниць у січні-жовтні 2022 року. У вартісному виразі падіння 66

імпорту комбайнів склало 32,2 % – з 248,6 млн дол. США до 168,4 млн дол. США. Середня митна вартість одиниці зменшилася на 10,5 % – з 96,8 тис. дол. США до 86,7 тис. дол. США. Це свідчить про ввезення більшої кількості вживаної та дешевої нової техніки.

Падіння імпорту відслідковується і за іншими видами техніки. Імпорт борін дискових зменшився на 45,3 % у кількісному виразі та на 52,4 % у вартісному виразі. Сівалок, садильників та машин розсадосадильних ввезено в Україну на 15,0 % у кількісному виразі та на 49,9 % – у вартісному. Косарок тракторних імпортовано на 42,7 % менше у кількісному виразі та на 59,8 % у вартісному виразі.

Водночас за 10 місяців 2022 року спостерігається значне – на 33,3 % – зростання імпорту плугів у кількісному виразі. Якщо за січень-жовтень 2021 року ввезено лише 1781 одиницю цього виду агротехніки, то торік за аналогічний період – 2347 одиниць. Їх митна вартість у 2022 році значно зменшилася – на 57,6 % порівняно з 2021 роком. Саме через зростання імпорту дешевих плугів до міні тракторів та мотоблоків, зокрема китайського виробництва, виникла така диспропорція між кількістю та вартістю ввезеної техніки.

Враховуючи те, що у жовтні 2022 року річний рівень інфляції неенергетичної промислової (без урахування енергії, продуктів харчування, алкоголю та тютюну) у зоні Євро склав 6,1 %, а до кінця року може досягти 8–9 % ціни на нову імпортовану техніку (переважна більшість імпортованої техніки саме з Європи) значно зростуть. Крім того, враховуючи 41,5 % рівень інфляції на енергетичну продукцію значно зростуть витрати також будуть збільшуватися [3]. Це призведе до зростання попиту на вітчизняну техніку та сприятиме обмеженому попиту на іноземну техніку. Зниження внутрішніх цін на зернові та олійні культури викликає скорочення їх імпорту через блокування або зниження пропускної здатності портів також сприятиме зменшенню попиту на дорогу імпортовану техніку.

За прогнозними розрахунками у 2023 році подальше скорочення ринку агротехніки може сягнути 25–30 % порівняно з 2022 роком. Цьому сприятиме криза в економіці країни через продовження війни з росією, інфляція, скорочення виробництва сільськогосподарської продукції, зниження прибутку сільськогосподарських підприємств, дефіцит енергетичних ресурсів тощо. На тлі цих та інших негативних чинників у 2023 році зросте ринок вживаної техніки, запасних частин, увійде в практику відновлення та реставрація старої техніки

Тому, для забезпечення аграрного виробництва сучасними технічними засобами, відновлення виробництва підприємств сільськогосподарського машинобудування та збалансування ринку техніки необхідно:

1) здійснення державою протекціоністської політики щодо вітчизняної техніки, зокрема через митне регулювання;

2) створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій у розвиток та відновлення виробництва техніки через організацію спільних підприємств з провідними виробниками техніки;

3) створення державних програм, спрямованих на фінансування відновлення та розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування й впровадження сучасних технологій виробництва техніки;

4) відновлення державної програми часткової компенсації вартості вітчизняної техніки;

5) створення режиму найбільшого сприяння для імпорту техніки, яка не виробляється в Україні, або виробництво зруйноване чи знаходиться на окупованій території (зернозбиральні комбайни, трактори потужністю понад 130 кВт тощо);

б) евакуація виробничих потужностей підприємств – виробників техніки із зони бойових дій у безпечні регіони;

7) збереження кадрового потенціалу галузі сільськогосподарського машинобудування шляхом евакуації спеціалістів із зони бойових дій, сприяння з боку держави їх працевлаштуванню безпечній території тощо.

Література:

1. На Харківщині окупанти знищили тракторний завод. Kurkul. URL: <https://kurkul.com/news/30956-na-harkivschini-okupanti-znischili-traktorniyzavod> (дата звернення: 30.11.2022).

2. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua> (дата звернення: 02.12.2022).

3. Euro Area Inflation Rate. Trading Economics. URL: <https://tradingeconomics.com/euro-area/inflation-cpi>.